

Nepotizmas – sunkiausiai įveikiama problema?

Neseniai buvo paskelbtas naujausias tarptautinis Korupcijos suvokimo indeksas. Jame Lietuva pakilo per dvi pozicijas ir šiuo metu užima 32 vietą (iš 195 šalių). Mūsų valstybei skirti 63 balai iš 100 galimų. Europos Sąjungos šalių vidurkis – 62 balai. Tarp šių šalių (27) Lietuva, kaip ir pernai, yra 12 vietoje. Pirmąją vietą pasaulyje vėl užima Danija (90 balų). Tarp geriausiai įvertintų valstybių taip pat yra Suomija (88 balai), Singapūras (84 balai) ir Naujoji Zelandija (83 balai). Estija šiais metais gavo 76 balus ir užėmė 13 vietą (pernai – 76 balai ir 12 vieta), Latvijai, surinkusiai 59 balus, teko 38 vieta, Lenkijai – 53 balai ir 53 vieta. Būtų galima teigti, kad rezultatai mums gėdos nedaro – gali būti geriau, gali būti ir blogiau. Vis dėlto net nedidelė korupcija yra kenksminga ir ardo visuomenę.

Vis dar nerimo kelia ir nepotizmas – giminaičių, draugų, pažįstamų protegavimas skiriant jiems aukštus postus. Po šių parlamento rinkimų įvairios Seimo pareigos, daugiausia politinio pasitikėjimo, kai nereikia skelbti konkursų, jau atiteko bent trims socialdemokratų artimiesiems. Žinant mūsų parlamente jau nusistovėjusią tradiciją, galima neabejoti, kad tokių asmenų, artimų valdantiejiems, bus daugiau. Ir po kiekvienų Seimo rinkimų situacija kartojasi.

Nepotizmas kaip skėtis pri dengia kitas korupcines ydas – pagal protekciją priimtas darbuotojas nekels į viešumą negeročių, nes pats yra pažeidžiamas. Deja, tirti nepotizmą apraiškas, t. y. įrodyti, kad asmuo paskirtas kaip statybinis, o ne kaip kvalifikuotas specialistas, nėra lengva.

Arūnas MARCINKEVIČIUS

POLITIKAI – NUOLAT ANT SCENOS PRIŠ VISUOMENĘ

Ingrida KALINAUSKIENĖ, „Transparency International“ Lietuvos skyriaus vadovė.

– Gyvename mažoje valstybėje, tad vien tai, kad kartu dirba susiję asmenys – bičiuliai, giminaičiai ir kt., savaime nėra problema. Esminis klausimas – kokiais kriterijais remiantis tie ar kiti asmenys buvo atrinkti į minėtas pareigas? Kokie reikalavimai buvo keliami jų kvalifikacijai? Politikai, vadovaudamiesi jiems taikomu elgesio kodeksu, privalo laikytis sąžiningumo, skaidrumo ir viešumo

principų ir, esant poreikiui, pasiaiškinti visuomenei, opozicijai ar kontroliuojančioms institucijoms dėl sąžiningumo priimant sprendimus, šiuo atveju – įdarbinant pasirinktus asmenis, bei, savaime suprantama, pateikti savo sprendimų motyvus.

Be to, politinio (asmeninio) pasitikėjimo pareigas einantys asmenys turi nepamiršti: jie visada privalo laikytis įstatymų ir deklaruoti savo interesus bei

prireikus nusišalinti nuo priimamų sprendimų, kad būtų išvengta interesų konflikto ar jo regimybės. Labai norėčiau tikėti, kad mūsų išrinkti politikai tinkamai įvertins rizikas ne tik burdami savo politinio pasitikėjimo komandas ir teiks informaciją, siekdami išsklaidyti bet kokią abejonę dėl galimų nepotizmo rizikų, juolab kad jie savo elgesiu rodo pavyzdį visuomenei.

VISUOMENĖS PASITIKĖJIMAS SUNKIAI PELNOMAS, BET LENGVAI PRARANDAMAS

Vytautas SINICA, Mišrios Seimo narių grupės narys.

– Nepotizmas kaip naudojimas padėti asmeninei naudai gauti neatsiejamas nuo silpnos žmogaus prigimties. Niekada jokia visuomenė jo neišgyvendins visiškai. Tačiau visos civilizuotos visuomenės turi stengtis ir dirbti, kad jo neliktų. Bėda, kad visuomenei brangiai kainuoja jau vien regimybė, jog užimantieji

aukštą padėtį ja naudojasi. Tai iš visuomenės atima taip brangiai pelnomą pasitikėjimą išrinktaisiais. Todėl turime vengti tokio įspūdžio net tada, kai iš tiesų privilegijų neieškoma ir jomis nesinaudojama.

Dabar Lietuvoje dažnai linkniuojama situacija, kai politikas įdarbino kolegos žmoną. Esame

iš skirtingų partijų, bet būkime sąžiningi. Mano žiniomis, tas asmuo – patyrusi ir kvalifikuota specialistė. Tad nieko keista tokį žmogų įdarbinti. Visgi reikia pagalvoti ir apie kitą medalio pusę: kokį įspūdį tai sukels ir kokį įtariamą paliks visuomenėje? Juk pasitikėjimas valdžia ir institucijomis yra labai sunkiai įgyjamas turtas, kurio sukaupus galima pasiekti mažiau kontrolės, mažiau biurokratijos, mažiau šešėlio, daugiau piliečių įsitraukimo, ir valstybė tada veikia daug geriau.

NEPOTIZMAS – SUNKI IR LABAI SUNKIAI GYDOMA POLITINĖ LIGA

Kęstutis MASIULIS, buvęs Seimo narys, Mykalo Romerio universiteto tarybos narys.

– Nepotizmas, kitaip tariant, švogerystė įdarbinant gimines, draugus, yra sunki ir sunkiai įveikiama blygybė. Lietuvoje nepotizmas yra išplitęs tiek viešajame, tik privačiame sektoriuose. Įdarbinus bičiulį, o ne patį geriausią kandidatą, privačiame sektoriuje nukentčia pats savininkas, o viešajame –

valstybė, nes smunka institucijų autoritetas.

Apklausa rodo, kad nepotizmo paplitimas abiejuose sektoriuose yra panašus. Specialiųjų tyrimų tarnybos 2022 m. atlikto tyrimo duomenimis, 65 proc. gyventojų nepotizmą laiko aktualiausia korupcijos forma. 2018 m. tyrimas atskleidė, kad

net kas penktas savivaldybių darbuotojas – susijęs giminstės ryšiais. O kiek dar esama nematomų draugystės, partiškumo saitų – to niekas nesuskaičiuos! Beje, yra savivaldybių, kurias dešimtmečius valdo viena partija, o į visus vadovų postus – nuo mero iki seniūnaičio ar įmonių vadovų – susodinti tik savieji.

VALDANTIEJI TURI AUKŠTAI KELTI SKAIDRUMO KARTELĘ

Aurelija MALDUTYTĖ, Lietuvos darbdavių konfederacijos prezidentė.

– Nors Lietuva užima ganėtinai aukštą 32 vietą pasauliniame Korupcijos suvokimo indekse, nėra taip, kad padėtis mūsų šalyje – visiškai gera. Tragiška Lietuvos demografinė padėtis, mažėjantis darbingo amžiaus žmonių skaičius lems nuolat augiančias biudžeto išlaidas socialinėms reikmėms. Iššūkių

auginant šalies ūkį ir didinant biudžeto pajamas šiuo metu yra daugybė – nuo geopolitinių grėsmių ir globalios ekonomikos bangavimų iki naujosios valdžios mokesčių politikos rizikų.

Todėl būtina ieškoti išteklių ir efektyvinti viešuosius pirkimus, mažinti šešėlinę ekonomiką

ir didinti viešojo sektoriaus efektyvumą.

Valdantieji turi aukštai kelti skaidrumo kartelę ir netoleruoti nepotizmo, o kontroliuojančios institucijos – ypač įdėmiai stebėti pirkimus krašto gynybos srityje: čia negalima dangstyti įvairios informacijos slaptumo žymomis ir pan.